

**Amnestyn suositukset
KUNTA- JA
ALUEVAALEIHIN
2025**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

IHMISOIKEUSHAASTEITA RATKOTAAN KUNNISSA JA HYVINVOINTIALUEILLA

Kunta- ja aluepolitiikassa tehtävät päätökset vaikuttavat suoraan ihmisten arkeen ja samalla ihmisoikeuksien toteutumiseen. Olemme kirjanneet tiiviiseen muotoon ihmisoikeushaasteita, joiden huomioiminen on aivan välttämätöntä ensi kunta- ja aluevaalikaudella.

Suosituksemme tuleville päättäjille koskevat ihmisoikeusperustaista päätöksentekoa, julkisten hankintojen kestävyyttä, kaikkien oikeutta terveyspalveluihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimia. Loppuun olemme koostaneet työkaluja, joita päättäjät voivat hyödyntää edistäessään ihmisoikeuksia.

Suosituksen kirjaaminen puolueiden vaaliohjelmiin on konkreettinen osoitus siitä, että kyseiset ihmisoikeushaasteet otetaan vakavasti, ja ihmisoikeuksien edistämiseen sitoudutaan politiikkatasolla.

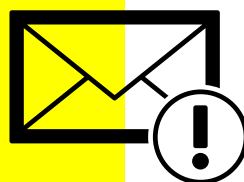
On kuntien ja hyvinvointialueiden ja niiden päättäjien velvollisuus huolehtia ihmisoikeuksien toteutumisesta.

Annamme mielellämme lisätietoja!

Vilja Härkönen

Vaikuttamistyön asiantuntija
Amnesty International Suomen osasto
vilja.harkonen@amnesty.fi

www.amnesty.fi

Seuraa Amnestya somessa:

- [amnestyfinland](#)
- [amnestyfinland](#)
- [amnestyfinland](#)
- [amnestyfinland](#)
- [Amnesty International Finland](#)

Perus- ja ihmisoikeudet päätöksenteon perustaksi

Velvollisuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen perustuu kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin ja Suomen omaan perustuslakiin. Velvoitteen toteutuminen käytännössä edellyttää, että kunnat ja hyvinvointialueet hahmottavat tekemiensä toimenpiteiden perus- ja ihmisoikeusvaikutukset. Tämä puolestaan vaatii huolellista ja kokonaisvaltaista perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ennakkollista arviointia.

Tällaisessa kokonaisvaltaisessa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös talouspolitiikan vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen riittävän pitkällä aikavälillä ja poikkeusoloissa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden on toimittava aktiivisesti ja tietoisesti rasismia vastaan. Niiden antirasistisen toiminnan tulee tähdätä yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä syrjinnän, syrjivien käytäntöjen ja kielteisten ennakkoluulojen vähentämiseen.

Kuntien ja hyvinvointialueiden on tuettava mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi turvaamalla kaikkien oikeus osoittaa mieltä ja luomalla edellytyksiä mielenosoitusten järjestämiselle. Erityistä huomiota tulee kiinnittää syrjinnän vaarassa olevien ryhmien sananvapauden ja kokoontumisvapauden edistämiseen.

Amnestyn suositukset kunnille ja hyvinvointialueille:

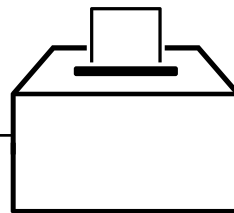
- Kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteon kokonaisvaltaista ihmisoikeusosaamista ja perus- ja ihmisoikeuksien huomioimista kaikissa toimenpiteissä vahvistetaan.
- Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ennakkollisesta arvioinnista tulee säännönmukainen osa kaikkea kunnan, hyvinvointialueen ja viranomaisten päätöksentekoa aina talousarviosta yksittäisiin viranomaispäätöksiin.
- Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen varmistetaan osoittamalla niihin julkisia varoja kunnan ja hyvinvointialueen talousarviossa, jonka laadinnassa kiinnitetään erityistä huomiota syrjinnän vaarassa olevien väestöryhmien oikeuksiin.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä usein syrjinnän vaarassa olevien väestöryhmien kanssa vahvistetaan kaikilla hallinnonaloilla sekä kehitetään esteettömiä ja saatavuttavia osallistumistapoja päätöksentekoon.
- Kunnat ja hyvinvointialueet jakavat hyväksi kokemiaan antirasistisia käytäntöjä eri toimialojen välillä sekä arvioivat oman toimintansa taustalla olevia asenteita koulutuksen ja itsearviointin avulla.
- Kunnat ja hyvinvointialueet edistävät sanan- ja kokoontumisvapauden toteutumista ja varmistavat, että mielenosoitusten pitämistä yleisillä paikoilla ei turhaan rajoiteta esimerkiksi lupakäytännöillä tai käyttömaksuilla.

Julkiset hankinnat

Julkisia hankintoja tehdään Suomessa kymmenillä miljardeilla euroilla joka vuosi. Valtaosa julkisista hankinnoista tehdään kunnissa ja hyvinvointialueilla. Julkisilla hankinnoilla voidaan vaikuttaa merkittävästi markkinoilla olevien tuotteiden ja palveluiden ihmisoikeus- ja ympäristövastuullisuuteen. Julkiset hankinnat ovat myös merkittävässä roolissa vastatessa Pariisin ilmastositomuksen ja kansallisen ilmastolain tavoitteisiin.

Amnestyn suositukset kunnille ja hyvinvointialueille:

- Kunnat ja hyvinvointialueet sitoutuvat varmistamaan julkisten hankintojensa ihmisoikeusvastuullisuuden sekä edistämään hankinnoillaan ilmastotavoitteiden ja kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista.
- Kunnat ja hyvinvointialueet ottavat ihmisoikeuksiin ja ympäristökestävyyteen liittyvät kriteerit osaksi hankintojaan, muun muassa palvelu-, elintarvike-, tekstiili- ja elektroniikkahankinnoissa.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden hankinnat suunnataan yrityksiin, jotka pystyvät osoittamaan noudattavansa YK:n ihmisoikeuksia ja yrityksiä koskevia ohjaavia periaatteita ja todentamaan koko tuotantoketjunsä vastuullisuuden. Julkisissa hankinnoissa tulee kiinnittää huomioita myös yritysten verovastuullisuuteen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut eivät saa olla pienituloisille liian korkeita

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut aiheuttavat pienituloisille taloudellista ahdingkoa. Asiakasmaksujen ulosottoja oli vuonna 2023 lähes 440 000. Ulosotot ovat yli kaksinkertaistuneet vuosikymmenessä.

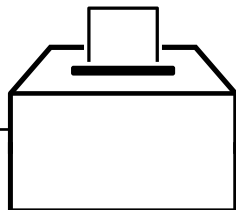
Pahimmillaan korkeat asiakasmaksut voivat muodostaa esteen palveluiden käytölle. Jos ihminen jättää menemättä tarvitsemaansa palveluun rahanpuutteen takia, siitä aiheutuu ongelmia ihmiselle itselleen, ja se voi myös lisätä hyvinvointialueiden kustannuksia terveysongelmien pahentuessa ja muuttuessa välitöntä hoitoa vaativiksi.

Pienituloisten ihmisten taloudellinen tilanne on vaikeutunut kohonneiden elinkustannusten ja sosiaaliturvavaleikkausten vuoksi. Monia asiakasmaksuja korotettiin 10 prosenttia vuonna 2024. Samaan aikaan nousi myös maksukatto. Maksuihin odotetaan lisää korotuksia tulevina vuosina.

Jotta jokaisen hyvinvointialueiden asukkaan oikeus terveyteen toteutuu, on hyvinvointialueiden varmistettava, etteivät palvelut ole kenellekään liian kalliita.

Amnestyn suositukset hyvinvointialueille:

- Hyvinvointialueet kohtuullistavat asiakasmaksujen taso.
- Hyvinvointialueet jättävät tasasuuret maksut perimättä pienituloisilta. Tarkempi määrittely pienituloisten ryhmistä, joilta maksut jätetään perimättä, voidaan päättää hyvinvointialueittain paikallisen väestön ja palveluiden käytön analyysin perusteella.

Paperittomina elävien ihmisten välttämätön terveydenhuolto turvattava

Hallitus suunnittelee paperittomina eläville ihmisille välttämättömän terveydenhuollon turvaavan lakimuutoksen perumista. Hoidon turvaava lakimuutos tuli voimaan vuonna 2023.

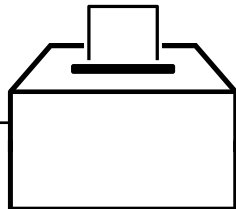
Ennen nykylainsäädännön voimaantuloa Suomi sai kansainvälisiltä ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa valvoilta elimiltä moitteita välttämättömän terveydenhuollon epäamisestä paperittomina eläviltä ihmisiltä.

Vaikka hallitus peruisi välttämättömän hoidon lainsäädännöstä, voivat hyvinvointialueet silti tarjota paperittomina eläville terveydenhuollon ammattilaisen välttämättömiksi arvioimia kiireettömiä terveyspalveluita omalla kustannuksellaan. Helsingin kaupunki on jo sitoutunut näiden palveluiden tarjoamiseen jatkossakin, vaikka lain velvoite poistuisikin.

Välttämättömän hoidon tarjoaminen äärimmäisen vaikeassa tilanteessa eläville ihmisille on ihmisoikeusteko – jokaisella on oikeus terveyteen.

Amnestyn suositukset hyvinvointialueille:

- Hyvinvointialueet sitoutuvat turvaamaan paperittomina eläville ihmisille välttämättömät terveyspalvelut.
- Hyvinvointialueet varmistavat riittäväällä viestinnällä ja koulutuksella, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunta pystyy opastamaan paperittomina eläviä ihmisiä ja perheitä tarvitsemiinsa palveluihin.

Naisiin kohdistuva väkivalta

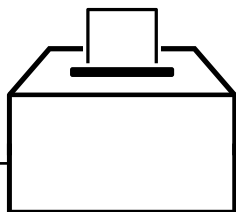
Naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus, jonka torjuminen on myös hyvinvointialueiden tehtävä. Istanbulin sopimuksen mukaan hyvinvointialueilla on vastuu naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä, torjumisesta ja seurausten aiheuttamaan palvelutarpeeseen vastaamisesta.

THL:n mukaan hyvinvointialueiden lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteiden, koordinaation ja palvelujen tilanne vaihtelee merkittävästi. Lisäksi Amnestyn kuntatutkimusten mukaan erityisten riskiryhmien – kuten tyttöjen ja nuorten naisten, vammaisten naisten, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ja huonosti suomea puhuvien naisten – asema suhteessa väkivaltatyön palveluihin on heikko koko maassa.

Tuki väkivallan katkaisuun ja toipumiseen ei saa olla kiinni postinumerosta. Jokaisella tulee olla oikeus elää ilman väkivaltaa ja sen pelkoa.

Amnestyn suositukset hyvinvointialueille:

- Ihmisoikeusveloitteet naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisessa toteutuvat: jokaisella Suomen valtion alueella olevalla henkilöllä tulee olla kynnyksetön mahdollisuus saada tukea väkivallan katkaisemiseen ja siitä toipumiseen.
- Jokainen hyvinvointialue laatii naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman, joka linjaa alueen toiminnan painopisteet.
- Jokaisella hyvinvointialueella tulee olla yhteistyöelin, jonka tehtävänä on naisiin kohdistuvan väkivallan torjunta alueella. Moniammatillinen yhteistyö naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi on kirjattava yhteistyörakenteiden toimintasuunnitelmiin ja niiden alaisuuteen on perustettava koordinaatioryhmät, jotka edistävät suositusten ja ihmisoikeusveloitteiden noudattamista kuntatasolla.
- Aluevaltuustojen tulee varmistaa riittävä resursointi väkivallan vastaiseen työhön. Aluevaltuustojen on varmistettava, että järjestöillä on edellytykset toteuttaa perustehtävänsä.

TYÖKALUJA IHMISOIKEUSPERUSTAISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON KUNNISSA JA HYVINVOINTIALUEILLA

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa tarkastellaan, miten talousarvio tai muu politiikkatoimi vaikuttavat konkreettisesti ihmisten ja ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen arjessa. Vaikutusten arvioinnissa olennaisessa osassa on myös ihmisten osallistuminen heitä koskevaan päätöksentekoon.

Ihmisoikeusperustaisessa päätöksenteossa on mahdollista hyödyntää seuraavia oppaita ja sivustoja:

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi:

- [Valtioneuvoston lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeessa](#) kuvataan eri vaikutuslajeja, miten niitä voidaan arvioida sekä millaisia tietolähteitä arvioinnissa on mahdollista hyödyntää. Ohje sisältää omat luvut perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista ja ihmisryhmiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnista.
- Oikeusministeriön [Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi lainvalmistelussa -oppaassa](#) esitellään keskeisiä työkaluja perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointiin.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta löytyy tietoa terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien [päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnista](#) sekä tietoa [sukupuolten tasa-arvon](#) edistämisestä ja [työkaluja](#).

Julkiset hankinnat:

- Julkisten hankintojen neuvontayksikön verkkosivuilta löytyy tietoa [sosiaalisten näkökohtien](#) (perusoikeudet, yhdenvertainen kohtelu ja syrjimättömyys) sekä [ympäristönäkökohtien](#) huomioimisesta hankinnoissa.

Osallistaminen ja osallistuminen päätöksentekoon:

- [Säädösvalmistelun kuulemisoppaassa](#) on lueteltu esimerkkejä kuulemismenetelmistä.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen [Osallisuuden edistäminen -sivustolla](#) on tietoa osallisuudesta elämän eri osa-alueilla sekä keinoista seurata osallisuuden toteutumista.
- Kuntaliiton [kuntalaisten osallisuuden edistämistä koskevilta nettisivuilta](#) löytyy keinoja, esimerkkejä ja oppaita.

Muita hyödyllisiä sivustoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen:

- Oikeusministeriön ylläpitämästä [Yhdenvertaisuus.fi-sivustolta](#) löytyy tietoa ja työkaluja [yhdenvertaisuussuunnittelusta](#) sekä [julkaisuja yhdenvertaisuuden tilasta](#) Suomessa.
- Valtioneuvoston kanslian ylläpitämän [Perusoikeusseuranta.fi-sivuston](#) perus- ja ihmisoikeusindikaattoreista saa suuntaa antavaa tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta arjessa.